YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)
17 päivänä heinäkuuta 1997 *

Yhdistetyissä asioissa C-114/95 ja C-115/95,

jotka Østre Landsret (Tanska) on saattanut EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäviksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa

Texaco A/S

vastaan

Middelfart Havn,

Århus Havn,

Struer Havn,

Ålborg Havn,

Fredericia Havn,

Nørre Sundby Havn,

Hobro Havn,

Randers Havn,

* Oikeudenkäyntikieli: tanska.

Åbenrå Havn,

Esbjerg Havn,

Skagen Havn ja

Thyborøn Havn

ja

Olieselskabet Danmark a. m. b. a.

vastaan

Trafikministeriet,

Fredericia Kommune,

Køge Havn,

Odense Havnevæsen,

Holstebro-Struer Havn,

Vejle Havn,

Åbenrå Havn,

Ålborg Havnevæsen,

Århus Havnevæsen,

Frederikshavn Havn ja

Esbjerg Havn

ennakkoratkaisun ETY:n perustamissopimuksen 9—13 artiklan, 18—29 artiklan ja 84, 86, 90 sekä 95 artiklan, palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4055/86 (EYVL L 378, s. 1), perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan yksityiskohtaisesta soveltamisesta meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 (EYVL L 378, s. 4) ja Euroopan talousyhteisön ja Ruotsin kuningaskunnan välillä 22 päivänä heinäkuuta 1972 Brysselissä tehdyn sopimuksen, joka on tehty ja hyväksytty yhteisön nimissä 19 päivänä joulukuuta 1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2838/72 (EYVL L 300, s. 96), 6 ja 18 artiklan tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja G. F. Mancini sekä tuomarit J. L. Murray ja P. J. G. Kapteyn (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: F. G. Jacobs,
kirjaaja: apulaiskirjaaja H. von Holstein,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Texaco A/S, edustajanaan asianajaja Jan-Erik Svensson, Kööpenhamina,

— Middelfart Havn, Århus Havn, Struer Havn, Ålborg Havn, Fredericia Havn, Nørre Sundby Havn, Hobro Havn, Randers Havn ja Åbenrå Havn sekä Fredericia Kommune, Køge Havn, Odense Havnevæsen, Holstebro-Struer Havn, Vejle Havn, Ålborg Havnevæsen ja Århus Havnevæsen, edustajanaan asianajaja Per Magid, Kööpenhamina,

— Olieselskabet Danmark a. m. b. a., edustajanaan asianajaja Andreas Fischer, Kööpenhamina,

— Trafikministeriet (Tanskan liikenneministeriö), Esbjerg Havn, Skagen Havn, Thyborøn Havn ja Frederikshavn Havn, edustajanaan asianajaja Karsten Hagel-Sørensen, Kööpenhamina,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään oikeudellinen neuvonantaja Hans Peter Hartvig ja oikeudellisen yksikön virkamiehet Anders Christian Jessen ja Enrico Traversa,

ottaen huomioon suullista käsittelyä varten laaditun kertomuksen,

kuultuaan Texaco A/S:n, edustajanaan asianajaja Jan-Erik Svensson, Olieselskabet Danmark a. m. b. a:n, edustajanaan asianajaja Andreas Fischer, Middelfart Havnin, Århus Havnin, Struer Havnin, Ålborg Havnin, Fredericia Havnin, Nørre Sundby Havnin, Hobro Havnin, Randers Havnin, Åbenrå Havnin, Fredericia Kommunen, Køge Havnin, Odense Havnevæsenin, Holstebro-Struer Havnin, Vejle Havnin, Ålborg Havnevæsenin ja Århus Havnevæsenin, edustajinaan asianajaja Per Magid ja asianajaja Jeppe Skadhauge, Kööpenhamina, Trafikministerietin, Esbjerg Havnin, Skagen Havnin, Thyborøn Havnin ja Frederikshavn Havnin, edustajanaan asianajaja Karsten Hagel-Sørensen, ja komission, asiamiehinään Hans Peter Hartvig, Anders Christian Jessen, Enrico Traversa ja oikeudellisen yksikön virkamies Richard Lyal, 9.1.1997 pidetyssä istunnossa esittämät suulliset huomautukset,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.2.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Østre Landsret on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 24.3.1995 tekemillään kahdella päätöksellä, jotka ovat saapuneet yhteisöjen tuomioistuimeen 3.4.1995, EY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla useita ennakkoratkaisukysymyksiä ETY:n perustamissopimuksen 9—13 artiklan, 18—29 artiklan ja 84, 86, 90 sekä 95 artiklan, palvelujen tarjoamisen vapauden periaatteen soveltamisesta jäsenvaltioiden väliseen meriliikenteeseen sekä jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden väliseen meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4055/86 (EYVL L 378, s. 1), perustamissopimuksen 85 ja 86 artiklan yksityiskohtaisesta soveltamisesta meriliikenteeseen 22 päivänä joulukuuta 1986 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 4056/86 (EYVL L 378, s. 4) ja Euroopan talousyhteisön ja Ruotsin kuningaskunnan välillä 22 päivänä heinäkuuta 1972 Brysselissä tehdyn sopimuksen (jäljempänä ETY:n ja Ruotsin välinen sopimus), joka on tehty ja hyväksytty yhteisön nimissä 19 päivänä joulukuuta 1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2838/72 (EYVL L 300, s. 96), 6 ja 18 artiklan tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty kahdessa asiassa, joista toisessa kantajana on Texaco A/S (jäljempänä Texaco) ja toisessa Olieselskabet Danmark a. m. b. a. (jäljempänä Olieselskabet), kaksi Tanskassa rekisteröityä rajavastuuyhtiötä, jotka tuovat maahan jalostettuja öljytuotteita kuten dieselöljyä ja bensiiniä, minkä lisäksi Texaco tuo kiinteitä polttoaineita, ja vastaajina ovat tietyt kauppasatamat ja joissa on kyse siitä, että vastaajat perivät 31.3.1990 asti ulkomaille viedyistä tavaroista 40 prosentin suuruisen tuontilisän sen tavaramaksun lisäksi, joka peritään Tanskassa kaikista tavaroista, joita lastataan, puretaan tai muulla tavalla lasketaan merille tai maihin Tanskan kauppasatamissa tai näihin satamiin pääsemiseksi kunnostettujen väylien varrella.

3 Tanskassa liikenneministeriö myöntää luvat sitä varten, että voidaan perustaa kauppasatama eli satama, jota käytetään kaupalliseen tavara-, ajoneuvo- ja henkilöliikenteeseen. Omistus- ja valvontajärjestelmän mukaan voidaan erottaa toisistaan

kunnan satamat, jotka ovat kunnan itsenäisiä hallinnollisia yksiköitä, Kööpenhaminan satama, jolla on oikeudellinen erityisasema, valtion satamat, jotka kuuluvat liikenneministeriön alaisuuteen, ja yksityiset satamat, joita niiden omistajat käyttävät kullekin myönnetyssä luvassa mainittujen ehtojen mukaisesti.

4 Satamat saavat osan varoistaan maksuista, joita käyttäjät maksavat satamien käytöstä. Alus- ja tavaramaksut on maksettava satamaan saapumisen perusteella ja tavaroista, ajoneuvoista ja henkilöistä lastauksen ja purkamisen perusteella. Nostureiden, varastorakennusten tai varastoalueen käyttämisestä peritään erityismaksuja.

5 Kauppasatamista 12.5.1976 annetun, 31.12.1990 asti sovelletun lain nro 239 (Lovtidende A, 1976, s. 587) mukaan toimivaltaisen ministeriön eli nykyään liikenneministeriön tehtävänä on määrätä aluksiin ja tavaroihin sovellettavista maksuista, sen jälkeen kun se on neuvotellut kauppasatamien johdon kanssa. Ministeriön käytäntönä on ollut laskea maksujen määrät käyttäen arviointiperusteena 22 tärkeimmän — muun kuin pääkaupunkialueen — sataman taloudellista tilannetta kaupallisen liikenteen määrän perusteella arvioituna, ja maksujen suuruus on asetettu siten, että satamat voivat kattaa toimintaan ja ylläpitoon kuluvat menonsa ja kohtuullisessa määrin rahoittaa itse tarpeelliset laajennukset ja uudenaikaistamiset.

6 Alus- ja tavaramaksuista säädettiin kustakin satamasta annetussa satamajärjestyksessä, jotka laadittiin toimivaltaisen ministeriön kaikista kauppasatamista antaman yhteisen asetuksen mukaisesti.

7 Kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian tosiseikkojen tapahtuma-aikana sovellettavan asetuksen mukaan alusmaksu maksettiin kaikista satamassa tai satamaan pääsyä varten kunnostetuilla väylillä olevista aluksista, veneistä ja muista kelluvista esineistä. Maksu laskettiin kiinteämääräisesti bruttorekisteritonnin (brt)

tai bruttotonnin (bt) mukaan joko jokaisen satamaan saapumisen perusteella tai kuukausimaksuna. Alukset, jotka painoivat alle 100 brt/bt, vapautettiin alusmaksusta.

8 Tavaramaksu piti maksaa kaikista tavaroista, joita lastataan, puretaan tai muulla tavalla lasketaan merille tai maihin satamassa tai satamaan pääsemiseksi kunnostetuilla väylillä. Maksu perustui tonneihin. Joillekin tavaroille oli säädetty vapautuksia tai erityistariffeja. Asetuksen mukaan aluksen tai sen paikallisen asiamiehen oli maksettava tavaramaksu ennen aluksen lähtöä, mutta sitä voitiin vaatia myös tavaroiden vastaanottajalta ja lähettäjältä, joille se voitiin vyöryttää.

9 Kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevan asian kannalta merkityksellisenä ajanjaksona ulkomailta tuotujen tavaroiden tavaramaksua korotettiin 40 prosenttia. Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että tämä 40 prosentin tuontilisä otettiin käyttöön, kun vuonna 1956 käyttöön otettujen satamamaksujen määrää muutettiin yleisesti liikenneministeriön vuonna 1954 perustaman silta- ja satamatariffikomitean raportin perusteella.

10 Tämän komitean mukaan tarpeellisena pidetyn tariffien korotuksen täytyi koskea sekä tavara- että alusmaksuja, mutta se täytyi "toteuttaa siten, että korotuksen tavoite eli satamien tulojen kasvattaminen ei vaarantuisi, koska satamien liikenne lakkaisi tai vähenisi sen takia, että tavarat lähetettäisiin maitse tai rautateitse". Silta- ja satamatariffikomitea ehdotti tavaramaksujen osalta myös, että ne "olisi keskitettävä ulkomaankauppaan, koska suurin osa maahantuoduista tai maastaviedyistä tavaroista kuljetetaan luonnollisesti meritse, joten on mahdollista jättää jossain määrin huomiotta vaara, että tämä kauppa ei tavaramaksun korotuksen takia enää tapahtuisi satamien kautta". Kyseinen komitea totesi lisäksi, että "soveliain keino lisätulojen saamiseksi tavaramaksun avulla on näiden maksujen korottaminen ainoastaan tuotujen tavaroiden osalta", koska tuoduista tuotteista eli esimerkiksi maatalousalalla lannoitteista ja rehuista ja teollisuudessa raaka-aineista perittävä maksu

ei ole yhtä suuri kuin maksu, jota peritään lopputuotteista, joten tuonnista perittävän maksun korottamisen vaikutus kyseessä oleville aloille on huomattavasti vähäisempi kuin viennistä perittävän maksun korottamisen vaikutus. Sen vaaran vuoksi, että kotimaan liikenteessä voitaisiin luopua satamien käytöstä ja siirtyä maakuljetuksiin, silta- ja satamatariffikomitea ehdotti, että pieniltä aluksilta ei perittäisi suunniteltua alusmaksun korotusta ja että aluksiin, jotka painavat korkeintaan 100 tonnia, sovellettaisiin alhaisempia maksuja, joita tavallisesti sovelletaan aluksiin, jotka painavat alle 100 tonnia.

11 Liikenneministeriö poisti 40 prosentin tuontilisän 1.4.1990 alkaen.

12 Tuotteet, joita Texaco ja Olieselskabet tuovat maahan, ovat yleensä peräisin sellaisista kolmansista maista, joiden kanssa yhteisö on tehnyt vapaakauppasopimuksen, mutta myös muista jäsenvaltioista ja sellaisista kolmansista maista, joiden kanssa tällaista sopimusta ei ole tehty. Texacon tuomat tuotteet saapuvat Middelfartin, Århusin, Struerin, Esbjergin, Ålborgin, Skagenin, Frederician, Nørre Sundbyn, Hobron, Randersin, Åbenrån ja Thyborønin satamiin. Esbjergin, Skagenin ja Thyborønin satamat ovat valtion, muut taas ovat kuntien, valvonnassa. Olieselskabetin tuomat tuotteet saapuvat Frederician, Køgen, Odensen, Holstebro-Struerin, Vejlen, Åbenrån, Ålborgin, Århusin, Frederikshavnin ja Esbjergin satamiin. Kaksi viimeksi mainittua ovat valtion satamia, kahdeksan muuta satamaa taas ovat kuntien valvonnassa. Kaikesta tästä tuonnistaan Texacon ja Olieselskabetin on täytynyt maksaa voimassa ollutta tavaramaksua, jota on korotettu 40 prosentin tuontimaksulla.

13 Texaco vaatii Østre Landsretiin 30.4.1993 jättämässään kannekirjelmässä, että kyseiset satamat velvoitettaisiin palauttamaan sille 40 prosentin tuontilisää vastaava osuus 1.5.1988—31.3.1990 peritystä tavaramaksusta eli yhteensä noin 3,2 miljoonaa Tanskan kruunua (DKK).

14 Olieselskabet vaatii Østre Landsretiin 25.6.1993 jättämässään kannekirjelmässä, että kyseiset satamat velvoitettaisiin yhteisvastuullisesti liikenneministeriön kanssa palauttamaan sille 1.1.1988—1.4.1990 perityt tuontilisät eli yhteensä noin 2,5 miljoonaa DKK ja myöntämään, että niiden on palautettava lisät, jotka on peritty ajanjaksona 1.7.1977—31.12.1987, jonka osalta perittyä kokonaismäärää ei vielä voitu tarkentaa.

15 Vaatimustensa tueksi Texaco ja Olieselskabet ovat esittäneet erilaisia väitteitä tuontilisän yhteensopimattomuudesta yhteisön oikeuden kanssa ja erityisesti perustamissopimuksen 9—13 ja 18—29 artiklan sekä 86, 90 ja 95 artiklan kanssa, ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 6 ja 18 artiklan ja yhteisön Norjan kuningaskunnan kanssa tekemän sopimuksen kanssa (ks. Euroopan talousyhteisön ja Norjan kuningaskunnan välisen sopimuksen hyväksymisestä ja sen soveltamissäännöistä 25 päivänä kesäkuuta 1973 annettu neuvoston asetus (ETY) N:o 1691/73; EYVL L 171, s. 1).

16 Kauppasatamat ja liikenneministeriö ovat kiistäneet sen, että tuontilisä olisi yhteensopimaton näiden yhteisön oikeussääntöjen kanssa, ja ovat erityisesti väittäneet, että koska tuontilisää ei ole peritty sinänsä tavaroista vaan vastikkeena satamien tarjoamista palveluista, sitä on tarkasteltava ETY:n perustamissopimuksen liikennettä koskevan 84 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 4055/86 perusteella.

17 Kuntien satamat ovat toissijaisesti väittäneet, että jos lisä on yhteensopimaton yhteisön oikeuden kanssa, maksujen asettamisesta vastuussa olevan liikenneministeriön on korvattava niille koko se määrä, joka ne velvoitetaan palauttamaan tai maksamaan vahingonkorvauksena asetettujen maksujen takia. Valtion satamat ja liikenneministeriö ovat tältä osin väittäneet, että yhteisön oikeudesta ei suoraan seuraa, että jäsenvaltio, joka on asettanut tai hyväksynyt maksun, jonka todetaan olevan yhteisön oikeuden vastainen, olisi velvollinen sen palauttamaan. Niiden mukaan sovellettavan kansallisen oikeuden ja siten kansallisen tuomioistuimen ratkaistavana on erityisesti kysymys siitä, onko valtio tässä tapauksessa velvollinen

korvaamaan kuntien valvonnassa oleville satamille kokonaisuudessaan määrät, jotka ne saatetaan velvoittaa palauttamaan.

18 Tässä tilanteessa Østre Landsret päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

Asia C-114/95:

"1) Onko sitä, onko yleiselle tavaramaksulle asetettu 40 prosentin tuontilisä, joka peritään tuotaessa tavaroita laivalla jostakin toisesta jäsenvaltiosta, yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa, tarkasteltava

A) — perustamissopimuksen tulliliittoa koskevien määräysten ja erityisesti 9—13 artiklan perusteella, mahdollisesti niitä yhdessä 18—29 artiklan ja neuvoston niiden nojalla antamien asetusten N:o 950/68 ja N:o 2658/87 kanssa tulkiten, vai

— perustamissopimuksen 95 artiklan perusteella,

tai jos katsotaan, että kyse on palveluista, joiden vastikkeena maksu maksetaan,

B) — perustamissopimuksen 84 artiklan ja palvelujen vapaasta tarjoamisesta annetun neuvoston asetuksen N:o 4055/86 perusteella, vai

— määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevien perustamissopimuksen 90 ja 86 artiklan perusteella, jolloin halutaan tietää, onko neuvoston asetuksella N:o 4055/86 merkitystä arvioitaessa lisän yhteensopivuutta yhteisön oikeuden kanssa?

2) Onko ensimmäiseen kysymykseen annetussa vastauksessa sovelletun tai sovellettujen yhteisön oikeuden oikeussäännön tai oikeussääntöjen mukaista periä yleiselle tavaramaksulle asetettua 40 prosentin lisää tuotaessa tavaroita laivalla jostakin toisesta jäsenvaltiosta?

3) Onko vastaus toiseen kysymykseen sama silloin, kun tavarat tuodaan laivalla jäsenvaltioon sellaisesta kolmannesta valtiosta, jonka kanssa Euroopan talousyhteisö on tehnyt sellaisen sopimuksen, jossa on Ruotsin kuningaskunnan ja Euroopan talousyhteisön välisen sopimuksen 6 ja 18 artiklaa vastaavat määräykset, kun asiaa on arvioitava tällaisen sopimuksen (vapaakauppasopimus) perusteella?

4) Onko vastaus toiseen kysymykseen sama silloin, kun tavarat on tuotu jäsenvaltioon suoraan sellaisesta kolmannesta maasta, jonka kanssa Euroopan talousyhteisö ei ole tehnyt tällaista sopimusta (vapaakauppasopimus)?"

Asia C-115/95:

"1) Onko sitä, onko yleiselle tavaramaksulle asetettu 40 prosentin tuontilisä, joka peritään tuotaessa tavaroita laivalla jostakin toisesta jäsenvaltiosta, yhteensopiva yhteisön oikeuden kanssa, tarkasteltava

A) — perustamissopimuksen tulliliittoa koskevien määräysten ja erityisesti 9—13 artiklan perusteella, mahdollisesti niitä yhdessä 18—29 artiklan ja neuvoston niiden nojalla antamien asetusten N:o 950/68 ja N:o 2658/87 kanssa tulkiten, vai

— perustamissopimuksen 95 artiklan perusteella

vai

B) — perustamissopimuksen 84 artiklan ja palvelujen vapaasta tarjoamisesta annetun neuvoston asetuksen N:o 4055/86 perusteella, vai

— määräävän markkina-aseman väärinkäyttöä koskevien perustamissopimuksen 90 ja 86 artiklan perusteella, jolloin halutaan tietää, onko neuvoston asetuksella N:o 4055/86 merkitystä arvioitaessa lisän yhteensopivuutta yhteisön oikeuden kanssa?

2) Onko ensimmäiseen kysymykseen annetussa vastauksessa sovelletun tai sovellettujen yhteisön oikeuden oikeussäännön tai oikeussääntöjen mukaista periä yleiselle tavaramaksulle asetettua 40 prosentin lisää tuotaessa tavaroita laivalla jostakin toisesta jäsenvaltiosta?

3) Onko vastaus toiseen kysymykseen sama silloin, kun tavarat tuodaan laivalla jäsenvaltioon sellaisesta kolmannesta valtiosta, jonka kanssa Euroopan talousyhteisö on tehnyt sellaisen sopimuksen, jossa on Ruotsin kuningaskunnan ja Euroopan talousyhteisön tekemän sopimuksen 6 ja 18 artiklaa vastaavat määräykset, kun asiaa on arvioitava tällaisen sopimuksen (vapaakauppasopimus) perusteella?

4) Onko vastaus toiseen kysymykseen sama silloin, kun tavarat on tuotu jäsenvaltioon suoraan sellaisesta kolmannesta valtiosta, jonka kanssa Euroopan talousyhteisö ei ole tehnyt tällaista sopimusta (vapaakauppasopimus)?

5) Seuraako yhteisön oikeudesta, että jäsenvaltio, joka on asettanut tai vahvistanut yhteisön oikeuden vastaisen maksun, on velvollinen palauttamaan sen, vaikka maksun tuotto on osoitettu kunnallisessa valvonnassa oleville [satama-]toiminnan harjoittajille?

6) Ottaen huomioon se, että yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön oikeuden vastaisesti perityt maksut palautetaan kansallisessa lainsäädännössä säädetyillä aineellisilla ja muodollisilla edellytyksillä ja että asiassa 199/82, San Giorgio, annetun tuomion 12 kohdassa on todettu, että oikeus saada takaisin sellaiset verot tai maksut, jotka jäsenvaltio on kantanut yhteisön oikeuden vastaisesti, seuraa niistä oikeuksista ja täydentää niitä oikeuksia, joita yksityisille on annettu yhteisön oikeusnormeilla, joilla tulleja vaikutukseltaan vastaavat verot tai maksut taikka vastaavasti syrjivät sisäiset maksut kielletään, on kysyttävä, onko yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöä tulkittava siten, että yhteisön oikeudessa on säädetty ehdottomasta sellaisten maksujen palautusvelvollisuudesta, jotka saattavat kysymyksiin 1—4 annettujen vastausten mukaan olla yhteisön oikeuden vastaisia, ottaen huomioon kuitenkin se, että edellytykset, joilla palautusta voidaan vaatia, riippuvat sovellettavasta kansallisesta lainsäädännöstä yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä asetetuissa rajoissa?

7) Jos todetaan, että yleiselle tavaramaksulle asetettu 40 prosentin tuontilisä on vastoin yhteisön oikeutta ja erityisesti tehtyjä sopimuksia (vapaakauppasopimukset), onko yhteisön oikeuden kanssa yhteensopivaa, että kansallisessa oikeudessa säädetty vanhentumisaika, joka koskee oikeutta vaatia maksujen palauttamista, alkaa kulua päivämäärästä, joka edeltää sitä päivää, jona kyseinen jäsenvaltio poisti yhteisön oikeuden vastaisen maksun?"

19 Yhteisöjen tuomioistuimen presidentin 11.5.1995 antamalla määräyksellä nämä kaksi asiaa yhdistettiin kirjallista ja suullista käsittelyä sekä tuomion antamista varten.

Kummankin asian ensimmäinen ja toinen kysymys

20 Molempien asioiden kahta ensimmäistä kysymystä voidaan tarkastella yhdessä, ja niillä kansallinen tuomioistuin haluaa saada selvennystä siihen, mitä tarkoittaa perustamissopimuksen 9—13 artiklan käsite tullia vaikutukseltaan vastaava maksu sekä perustamissopimuksen 95 artiklan käsite syrjivä sisäinen maksu, kun on kyse siitä, että jäsenvaltio asettaa toisesta jäsenvaltiosta laivalla tuotaville tavaroille 40 prosentin tuontilisän, jolla korotetaan yleistä tavaramaksua, joka peritään tavaroista, joita lastataan, puretaan tai muulla tavalla lasketaan merille tai maihin kyseisen jäsenvaltion satamissa tai näihin satamiin pääsemiseksi kunnostetuilla väylillä. Toiseksi kansallinen tuomioistuin kysyy, onko tällainen lisä kielletty asetuksen N:o 4055/86 taikka perustamissopimuksen 90 tai 86 artiklan perusteella.

21 Näiden kysymysten ensimmäisestä osasta on todettava, että tänä samana päivänä asiassa C-90/94, Haahr Petroleum, annetusta tuomiosta (Kok. 1997, s. I-4085) ilmenee, että sekä yleiseen tavaramaksuun että tuontilisään, joka on sen olennainen osa, sovelletaan perustamissopimuksen 95 artiklaa ja että tämän määräyksen vastaista on, että jäsenvaltio perii tämän lisän muista jäsenvaltioista laivalla tuoduista tavaroista.

22 Koska tuontilisä siis on vastoin perustamissopimuksen 95 artiklaa, ei ole tarpeen vastata kummankin asian ensimmäisen ja toisen kysymyksen toisessa osassa mainittujen asetuksen N:o 4055/86 tai perustamissopimuksen 90 ja 86 artiklan tulkintaa koskeviin kysymyksiin.

23 Näin ollen kummankin asian kahteen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että on perustamissopimuksen 95 artiklan vastaista, että jäsenvaltio asettaa toisesta jäsenvaltiosta laivalla tuotaville tavaroille 40 prosentin tuontilisän, jolla korotetaan yleistä tavaramaksua, joka peritään tavaroista, joita lastataan, puretaan tai muulla tavalla lasketaan merille tai maihin kyseisen jäsenvaltion satamissa tai näihin satamiin pääsemiseksi kunnostetuilla väylillä.

Kummankin asian kolmas kysymys

24 Kolmansilla kysymyksillään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa käsiteltävänä olevan kaltainen tuontilisä yhteisön oikeuden vastainen myös, kun se peritään sellaisesta kolmannesta maasta tuoduista tavaroista, jonka kanssa yhteisö on tehnyt sopimuksen, jossa on ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 6 ja 18 artiklaa vastaavia määräyksiä.

25 ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 6 artiklan 1 kohdassa todetaan seuraavaa: "Yhteisön ja Ruotsin välisessä kaupassa ei oteta käyttöön uusia tuontitulleja vaikutukseltaan vastaavia maksuja." Artiklan 3 kohdassa määrätään myös siitä, että sovellettavat vaikutukseltaan vastaavat maksut poistetaan 1.7.1977.

26 ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklan ensimmäisessä kohdassa todetaan seuraavaa: "Sopimuspuolet pidättyvät kaikista verotuksenluonteisista sisäisistä toimenpiteistä tai käytännöistä, jotka aiheuttavat välittömästi tai välillisesti syrjintää toisen sopimuspuolen tuotteiden ja vastaavien toisen sopimuspuolen alkuperätuotteiden välillä."

27 Kansallisen tuomioistuimen esittämiin kysymyksiin vastaamiseksi on ensin todettava, että asiassa C-163/90, Legros ym., 16.7.1992 annetusta tuomiosta (Kok. 1992, s. I-4625) ilmenee, että ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 6 artiklassa olevaa käsitettä "tuontitullia vaikutukseltaan vastaava maksu" on tulkittava samalla tavalla kuin perustamissopimuksen 9—13 artiklassa olevaa identtistä käsitettä.

28 Seuraavaksi on todettava, että asiassa 104/81, Kupferberg, 26.10.1982 antamassaan tuomiossa (Kok. 1982, s. 3641) ja asiassa C-312/91, Metalsa, 1.7.1993 antamassaan tuomiossa (Kok. 1993, s. I-3751) yhteisöjen tuomioistuin on todennut ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklan ensimmäisen kohdan kanssa identtisistä määräyksistä, jotka ovat Portugalin tasavallan ja Itävallan tasavallan kanssa tehdyissä samantyyppisissä sopimuksissa, että perustamissopimuksen 95 artiklasta annettua tulkintaa ei voida yksinkertaisesti analogisesti soveltaa vapaakauppasopimukseen, sillä tällaisen sopimuksen asiaankuuluvia määräyksiä on tulkittava paitsi niiden sanamuodon, myös sen tavoitteen mukaan, johon niillä pyritään sopimuksella perustetussa vapaakauppajärjestelmässä.

29 Tältä osin on vielä todettava, että ETY:n ja Ruotsin välisellä sopimuksella pyritään, aivan samoin kuin edellä mainituissa asioissa Kupferberg ja Metalsa kyseessä olleilla vapaakauppasopimuksilla, sellaisen vapaakauppa-alueen luomiseen, jossa sopimuspuolien alueelta peräisin olevien tuotteiden kaupan osalta olennaisilta osin poistetaan rajoittava, kauppaa koskeva lainsäädäntö ja erityisesti tuontitullit ja vaikutukseltaan vastaavat maksut sekä määrälliset rajoitukset ja vaikutukseltaan vastaavat toimenpiteet.

30 Tässä asiayhteydessä tarkasteltuna ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklalla pyritään välttämään se, että tuontitullien ja vaikutukseltaan vastaavien maksujen sekä määrällisten rajoitusten ja vaikutukseltaan vastaavien toimenpiteiden poistamisella aikaansaatu tavarakaupan vapautuminen olisi vain näennäistä sopimuspuolten verotuskäytäntöjen vuoksi. Kuten yhteisöjen tuomioistuin on nimenomaan todennut edellä mainitussa asiassa Kupferberg antamansa tuomion 25 kohdassa, tilanne olisi tällainen, jos yhden sopimuspuolen maahantuomaa tuotetta verotettaisiin ankarammin kuin toisen sopimuspuolen markkinoilla olevia samanlaisia kotimaisia tuotteita.

31 Nämä ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklan tavoitteet ja sen sanamuoto huomioon ottaen artiklaa on siis tulkittava siten, että sillä asetetaan sopimuspuolille verotuksellista syrjintää koskeva kielto, jonka soveltamisen edellytyksenä on ainoastaan se, että tietyn verojärjestelmän soveltamisalaan kuuluvat tuotteet ovat luonteeltaan samankaltaisia, ja jolla kielletään syrjintä, jota aiheutuu kaikista toimenpiteistä tai käytännöistä, jotka suoraan tai välillisesti vaikuttavat toisen sopimuspuolen tuotteille asetettujen verojen tai maksujen määrittelyyn ja niiden kantamista koskeviin edellytyksiin ja yksityiskohtaisiin sääntöihin.

32 On todettava, kuten yhteisöjen tuomioistuin on todennut edellä mainitussa asiassa Haahr Petroleum antamansa tuomion 20—24 kohdassa, että tavaramaksu, joka kuuluu sellaisten sisäisten maksujen yleiseen järjestelmään, jotka kohdistuvat tuoteluokkiin järjestelmällisesti objektiivisin kriteerein, joita sovelletaan riippumatta näiden tuotteiden alkuperästä, on ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklassa tarkoitettu verotuksenluonteinen sisäinen toimenpide ja että kotimaisiin ja maahantuotuihin tuotteisiin sovellettavan maksun lisän periminen ainoastaan tuoduista tuotteista on vastoin tässä määräyksessä asetettua syrjintäkieltoa.

33 Edellä esitetyn perusteella kolmansiin kysymyksiin on vastattava, että kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa käsiteltävänä olevan kaltainen tuontilisä on vastoin yhteisön oikeutta myös, jos sitä sovelletaan sellaisesta kolmannesta maasta tuotuihin tavaroihin, jonka kanssa yhteisö on tehnyt sopimuksen, jossa on ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklaa vastaavia määräyksiä.

Kummankin asian neljäs kysymys

34 Neljänsillä kysymyksillään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko yhteisön oikeuden vastaista periä kyseistä tuontilisää, jos tavarat tuodaan jäsenvaltioon suoraan sellaisesta kolmannesta maasta, jonka kanssa yhteisö ei ole tehnyt sopimusta.

35 Tältä osin on ensin todettava, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 95 artiklaa sovelletaan ainoastaan toisista jäsenvaltioista peräisin oleviin tavaroihin ja tarpeen vaatiessa kolmansista maista peräisin oleviin tavaroihin, jotka ovat vapaassa vaihdannassa jäsenvaltioissa. Tästä seuraa, että tätä määräystä ei voida soveltaa suoraan kolmansista maista tuotuihin tuotteisiin (ks. mm. asia C-130/92, OTO, tuomio 13.7.1994, Kok. 1994, s. I-3281, 18 kohta).

36 Seuraavaksi on todettava, että perustamissopimuksessa ei ole kolmansien maiden kanssa käytävän kaupan osalta yhtään sisäisiä maksuja koskevaa, 95 artiklaa vastaavaa määräystä (asia 148/77, Hansen, tuomio 10.10.1978, Kok. 1978, s. 1787, 23 kohta ja em. asia OTO, tuomion 20 kohta).

37 Neljänsiin kysymyksiin on siis vastattava, että yhteisön oikeuden vastaista ei ole, että jäsenvaltio perii kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevissa asioissa kyseessä olevan kaltaista tuontilisää suoraan sellaisesta maasta tuoduista tavaroista, jonka kanssa yhteisö ei ole tehnyt sopimusta.

Asian C-115/95 viides kysymys

38 Tällä kysymyksellään kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko jäsenvaltion, joka on asettanut tai vahvistanut yhteisön oikeuden vastaisen maksun, palautettava se, vaikka maksun tuotto on osoitettu kuntien valvomille itsenäisille hallintoyksiköille.

39 Tältä osin on ensin todettava, että se, että veron tai maksun perii tai saa muu julkisoikeudellinen elin kuin valtio, silloin kun vero tai maksu on erityinen maksu tai erityistä tarkoitusta varten perittävä maksu, ei vaikuta 95 artiklan soveltamiseen

(ks. asia 74/76, Iannelli ja Volpi, tuomio 22.3.1977, Kok. 1977, s. 557, 19 kohta) tai tarpeen vaatiessa siinä määrätyn kiellon soveltamiseen.

40 Seuraavaksi on todettava, että oikeus saada takaisin sellaiset verot tai maksut, jotka jäsenvaltio on kantanut yhteisön oikeuden vastaisesti, seuraa niistä oikeuksista ja täydentää niitä oikeuksia, joita yksityisille on annettu yhteisön oikeusnormeilla, joilla tällaiset verot tai maksut kielletään. Jäsenvaltio on siis pääsääntöisesti velvollinen palauttamaan yhteisön oikeuden vastaisesti kannetut verot ja maksut (yhdistetyt asiat C-192/95 MC-218/95, Comateb ym., tuomio 14.1.1997, Kok. 1997, s. I-165, 20 kohta).

41 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan on kuitenkin myös niin, että koska kyseisellä alalla ei ole annettu yhteisön säännöksiä, kunkin jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä on määriteltävä toimivaltaiset tuomioistuimet ja annettava menettelysäännöt sellaisia oikeussuojakeinoja varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömään oikeusvaikutukseen perustuvat oikeussubjektien oikeudet; nämä menettelysäännöt eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa (ks. mm. asia C-312/93, Peterbroeck, tuomio 14.12.1995, Kok. 1995, s. I-4599, 12 kohta ja siinä mainittu oikeuskäytäntö).

42 Kansallisen tuomioistuimen tarkoittaman tilanteen kaltaisessa tilanteessa sisäisessä oikeusjärjestyksessä on siis edellä mainitut kaksi edellytystä huomioon ottaen määriteltävä, onko perusteettoman edun palauttamista koskeva kanne nostettava kunnan valvomaa itsenäistä hallintoyksikköä vastaan, jolle maksun tuotto on osoitettu, vai valtiota vastaan, joka on säätänyt tai vahvistanut maksun, vai tarpeen vaatiessa molempia viranomaisia vastaan.

43 Näin ollen viidenteen kysymykseen on vastattava, että jos jäsenvaltio on säätänyt tai vahvistanut yhteisön oikeuden vastaisen maksun, sen on pääsääntöisesti palau-

tettava yhteisön oikeuden vastaisesti perityt maksut. Jos maksun tuotto on osoitettu kuntien valvomille itsenäisille hallintoyksiköille, yhteisön oikeuden vastaista ei ole, että maksujen palauttamista koskeva kanne nostetaan kyseisiä yksiköitä vastaan, kunhan nämä menettelysäännöt eivät ole epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä sellaisia, että perusteettomasti maksettujen maksujen palauttaminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

Asian C-115/95 kuudes ja seitsemäs kysymys

44 Kuudetta ja seitsemättä kysymystä on tarkoituksenmukaista käsitellä yhdessä, ja niillä kansallinen tuomioistuin haluaa tietää, onko yhteisön oikeudessa ehdotonta velvoitetta perustamissopimuksen 95 artiklan tai ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklaa vastaavan määräyksen vastaisesti perittyjen maksujen palauttamiseen ja erityisesti onko yhteisön oikeuden vastaista se, että tällaisten maksujen palauttamista koskevaan vaatimukseen sovellettava kansallinen vanhentumisaika alkaa kulua ennen kuin nämä maksut on poistettu.

45 Tältä osin on todettava, että erityisesti asiassa 199/82, San Giorgio, 9.11.1983 annetusta tuomiosta (Kok. 1983, s. 3595, 12 kohta), johon kansallinen tuomioistuin on viitannut, ilmenee, että joskin oikeus saada takaisin sellaiset verot tai maksut, jotka jäsenvaltio on kantanut yhteisön oikeuden vastaisesti, seuraa niistä oikeuksista ja täydentää niitä oikeuksia, joita yksityisille on annettu yhteisön oikeusnormeilla, joilla tällaiset verot tai maksut kielletään, yhteisön oikeuden nykyvaiheessa niiden palauttamista voidaan vaatia ainoastaan kansallisissa lainsäädännöissä säädetyillä aineellisilla ja muodollisilla edellytyksillä, jotka eivät kuitenkaan saa olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä ne saa olla sellaisia, että yhteisön oikeudessa vahvistettujen oikeuksien käyttäminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

46 Seuraavaksi on muistutettava, että edellä mainitussa asiassa Haahr Petroleum antamansa tuomion 48 kohdassa yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että se, että kanteen nostamista varten on säädetty kohtuullinen määräaika, jonka noudattamatta jättämistä seuraa oikeudenmenetys, on perustavanlaatuisen oikeusvarmuuden periaatteen soveltamista, jolla täytetään edellä mainitut kaksi edellytystä ja jonka ei voida katsoa tekevän mahdottomaksi tai erittäin vaikeaksi yhteisön oikeuden mukaisten oikeuksien käyttämistä, vaikka näiden määräaikojen päättyminen jo sinänsä aiheuttaa sen, että nostettu kanne hylätään kokonaan tai osittain.

47 Asiassa C-208/90, Emmott, 25.7.1991 annettu tuomio (Kok. 1991, s. I-4269) ei vaikuta tähän päätelmään.

48 Yhteisöjen tuomioistuin nimittäin mainitsi nimenomaisesti kyseisen tuomion 17 kohdassa periaatteesta, jonka mukaan sillä, että kanteen nostamista varten on säädetty kohtuullinen määräaika, jonka noudattamatta jättämistä seuraa oikeudenmenetys, täytetään edellä mainitussa oikeuskäytännössä vahvistetut edellytykset. Kyseessä olleiden direktiivien ja kyseisen asian erityispiirteiden takia yhteisöjen tuomioistuin totesi tuomion 23 kohdassa, että jäsenyysvelvoitteidensa vastaisesti toimiva jäsenvaltio ei voi, ennen kuin se on saattanut direktiivin oikein osaksi kansallista oikeusjärjestystään, vedota sellaisen kanteen liian myöhäiseen nostamiseen, jonka yksityinen on nostanut sitä vastaan turvatakseen direktiivin säännösten mukaiset oikeutensa, joten kansallisen oikeuden mukainen määräaika kanteen nostamiselle voi alkaa vasta direktiivin täytäntöönpanohetkestä.

49 Kansallisen tuomioistuimen tarkoittamat palauttamista koskevat vaatimukset eivät perustu välittömään oikeusvaikutukseen, joka on sellaisen direktiivin säännöksellä, joka on saatettu virheellisellä tavalla osaksi kansallista oikeusjärjestystä, vaan perustamissopimuksen tai ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen kaltaisen sopimuksen määräykseen, joten kuudenteen ja seitsemänteen kysymykseen on vastattava, että yhteisön oikeuden vastaista ei ole se, että perustamissopimuksen 95 artiklan tai ETY:n ja Ruotsin välisen sopimuksen 18 artiklaa vastaavan määräyksen vastaisesti perittyjen maksujen palauttamista koskevaan vaatimukseen sovellettava kansallinen vanhentumisaika alkaa kulua ennen kuin nämä maksut on poistettu.

Oikeudenkäyntikulut

50 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Østre Landsretin 24.3.1995 tekemillään kahdella päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) ETY:n perustamissopimuksen 95 artiklan vastaista on se, että jäsenvaltio asettaa toisesta jäsenvaltiosta laivalla tuotaville tavaroille 40 prosentin tuontilisän, jolla korotetaan yleistä tavaramaksua, joka peritään tavaroista, joita lastataan, puretaan tai muulla tavalla lasketaan merille tai maihin kyseisen jäsenvaltion satamissa tai näihin satamiin pääsemiseksi kunnostetuilla väylillä.

2) Tällainen tuontilisä on vastoin yhteisön oikeutta myös, jos sitä sovelletaan sellaisesta kolmannesta maasta tuotuihin tavaroihin, jonka kanssa yhteisö on tehnyt sopimuksen, jossa on Euroopan talousyhteisön ja Ruotsin kuningaskunnan välillä 22 päivänä heinäkuuta 1972 Brysselissä tehdyn sopimuksen, joka on tehty ja hyväksytty yhteisön nimissä 19 päivänä joulukuuta 1972 annetulla neuvoston asetuksella (ETY) N:o 2838/72, 18 artiklaa vastaavia määräyksiä.

3) Yhteisön oikeuden vastaista ei ole, että jäsenvaltio perii kyseistä tuontilisää suoraan sellaisesta maasta tuoduista tavaroista, jonka kanssa yhteisö ei ole tehnyt sopimusta.

4) Jos jäsenvaltio on säätänyt tai vahvistanut yhteisön oikeuden vastaisen maksun, sen on pääsääntöisesti palautettava yhteisön oikeuden vastaisesti perityt maksut. Jos maksun tuotto on osoitettu kuntien valvomille itsenäisille hallintoyksiköille, yhteisön oikeuden vastaista ei ole, että maksujen palauttamista koskeva kanne nostetaan kyseisiä yksiköitä vastaan, kunhan nämä menettelysäännöt eivät ole epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia jäsenvaltion sisäiseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä sellaisia, että perusteettomasti maksettujen maksujen palauttaminen on käytännössä mahdotonta tai suhteettoman vaikeaa.

5) Yhteisön oikeuden vastaista ei ole se, että perustamissopimuksen 95 artiklan tai Euroopan talousyhteisön ja Ruotsin kuningaskunnan välisen sopimuksen 18 artiklaa vastaavan määräyksen vastaisesti perittyjen maksujen palauttamista koskevaan vaatimukseen sovellettava kansallinen vanhentumisaika alkaa kulua ennen kuin nämä maksut on poistettu.

Mancini Murray Kapteyn

Julistettiin Luxemburgissa 17 päivänä heinäkuuta 1997.

R. Grass G. F. Mancini

kirjaaja kuudennen jaoston puheenjohtaja